

Ternopil region, especially in northern, western and southern parts, where the important trade roads ran from the East to the West, from Black Sea to Lvov and further to the Western Europe.

The information about settlements on ancient maps is important in terms of processes of settlement, urbanization, economic development, the emergence and development of the transport network (mainly of roads).

Key words: settlements, Ternopil region, ancient maps, status, density, frequency.

Рецензент: проф. Свинко Й.М.

Надійшла 12.04.2012р.

УДК 911.3

Олена КВАСНЕВСЬКА

ВІДОБРАЖЕННЯ АНТРОПОГЕННОЇ ТОПОНІМІКИ В ОСНОВНИХ ЕТАПАХ ГОСПОДАРСЬКОГО ОСВОЄННЯ ЛІТОГЕННОЇ ОСНОВИ ПОДІЛЬСЬКОГО ПОБУЖЖЯ

Проаналізовано історію дослідження та розвиток упродовж тривалого часу антропогенної топоніміки Подільського Побужжя, показано значення людини у формуванні та розвитку антропогенних топонімів, проаналізовані причини назвотворчого процесу на досліджуваній території. Детальніше на окремих прикладах розглянуто походження назв населених пунктів Вінницької та Хмельницької областей. Показано трансформацію одних топонімів в інші, як вони змінювались з плином часу. Проаналізовано утворення антропогенних назв від діяльності людини та від навколишнього середовища.

Ключові слова: антропогенна топоніміка; Подільське Побужжя; географічні назви; ареали; власні назви.

Постановка проблеми у загальному вигляді. З пізнього палеоліту і до теперішнього часу процес господарського освоєння літогенної основи, а разом і розвиток антропогенної топоніміки Подільського Побужжя розвивався активно.

Антропогенна топоніміка Подільського Побужжя сформувалась в процесі складного історичного розвитку, але дослідження в цьому напрямі майже не проводились. Тому досить актуальним є вивчення антропогенної топоніміки Подільського Побужжя і саме його історичного розвитку. Формування географічних назв відбувається під дією реально наявних чинників, вивчення яких дозволяє з'ясувати важливі закономірності та регіональні особливості виникнення найменувань. Відсутність ґрунтового вивчення антропогенних топонімів вплинула на вибір обраної теми. Актуальність дослідження зумовлена насамперед тим, що його результати певною мірою розширюють і доповнюють знання в галузі природничих наук.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про походження назв міст і селищ міського типу України містяться цікаві відомості у праці Ю.М. Кругляка. Унікальним за обсягом та повнотою зібраного матеріалу є "Словник гідронімів України". Це перше порівняно повне зібрання (понад 20 тис. основних і майже 24 тис. варіантних) назв річок, струмків та інших водотоків, оформлених відповідно до їх літературно-лінгвістичних та географічно-локалізаційних характеристик. Про топоніміку Поділля, а зокрема і Подільського Побужжя, маємо

цінні відомості у праці Ю.Й. Сідинського, а також у книгах "Населені місця Поділля", "Історія міст і сіл Української РСР: Вінницька область" тощо.

Відомі давньоруські тексти, що являють собою збірники географічних назв і їх класифікацію. У найдавніших руських літописах є не лише географічні назви, але й спроби пояснення їх походження.

Дослідження топонімів Подільського Побужжя частково розглянуто в краєзнавчих нарисах Г.І. Денисика, В.Є. Любченко "Подільське Побужжя", "Містечка Східного Поділля".

Мета – дослідити антропогенну топоніміку упродовж основних етапів господарського освоєння літогенної основи Подільського Побужжя, прослідкувати причини утворення антропогенних топонімів.

Виклад основного матеріалу. Господарське освоєння літогенної основи Подільського Побужжя розвивалося прискореними темпами. Вирішальну роль у ньому відіграли видобуток корисних копалин, різні види будівництва (селитебне, промислове, гідротехнічне, дорожнє) та військові дії. Найбільш корінні зміни літогенної основи пов'язані з гірничодобувною промисловістю. У тій чи іншій мірі розробляються всі види корисних копалин Подільського Побужжя. Частина з них – фосфорити, кремій, гіпс – майже відпрацьовані, вичерпані запаси торфу, в окремих областях Вінницької обл.) – вапняку, крейди і навіть піску. У залежності від видобутої сировини та її значення в господарському розвитку, в історії освоєння мінеральних ресурсів По-

